

cat. or. N. i en molts altres parlars). Una altra innovació heteròclita, íntimament relacionada, és l'ús adjectiu de *endret* a Mall. i Men. per 'dret, oposat a esquerre': al bestiar de llana els munyen primer «la mamella *endreta* i després l'esquerra» (Manacor, *BDLC* VII, 178), però és versemblant l'explicació d'*AlcM* que vagi resultar d'una falsa anàlisi de *la man dreta* entès com la mà '*ndreta*'; més antic i estès és el substantiu *endret* 'la cara millor d'una cosa (oposada al revers)' [1549]; el cat. central diu més aviat *el dret*, com ja feien JoMartorell i JRoig, especialment en la loc. composta (*no guardar dret ni envés*: «he ben vista experiència / de llur prudència, / *dret y envés*» (*Spill*, 5357), «tu més cruel que leó famejant, no guardant *dret ni envers*, has donada tanta dolor», *JoMartorell*, cap. 231 (Ag. III, 121; Riq., 714).

CPT.: *Dretament* [Llull], en diverses accs. figures o abstractes, entre elles 'pròpiament': «sí vehies ton proisme perir de fam o de set o de fet, ¿series tant cruel que de ço que Déu te ha donat no li acoreguesses? No-m pens vullés tant errar, com *dretament* tu-l mataries, car scrit és *quando potes esurienti subvenire, si non pascis extinguis eum*», Eiximenis (*DoctrCo. CoDoACA* XIII, 313). A *dret-fil* 'pròpiament en la direcció dels fils de trama o d'ordit' (*DFa.*), però generalment usat per 'dretament, en línia recta': «del peu mateix de la font arrencava un extens viver de pollancre, plantades a *dret-fil* en cent caminals encatífats d'herbei», Noller (*Vilaniu*, 241) i EdFontserè demanava c. 1925 a Fabra que inlogués *dret-fil* en el *DOrt*.

¹ *Dreito* havia estat general en aragonès antic, on el trobem ja en el *Cronicon Villarense* de princ. S. XIII, en el Yúçuf, etc. Després de l'Edat Mitjana això s'ha castellanitzat parcialment en *drecho*, que trobem fins en els documents forals de Benasc: «*drecho de pazet*» en un doc. de 1578 del *Libro Lucero*, p. 36; «el *drecho* de las buegas» ('terminals entre Plan i Gistaín', doc. municipal, a. 1780) i adverbialitzat 'en direcció recta': «desde allí, *drecho* por un çillar de peñas», doc. mun. ibidem, any 1648. Murcià *drecho* (GaSoriano, p. LXVIII). Però tenim formes derivades amb aquesta fonètica, molt més a l'O. antigament «non se *endrezaran*» explicant *justificabuntur* en les Glosses de San Millan, S. X, § 91; en la gran crònica castellana de 1344 porta *adrezar* (en lloc de *adrezçar* dels altres mss.) el ms. U, que és de la primera meitat del S. XV (MzPi., *Ley. Infantes de Lara*, 292.1, 309.5). I en el DCEC II, 127a11-22 (i add., vol. IV) assenyalo testimonis d'aqueixes formes en tota mena de mss. medievals i del S. XVI, fins en autors dramàtics castellans, i *dreitica* diminutiu de *dreita* en el leonès de Miranda de Douro. — ² Tedesco, *Atti dell'Inst. Veneto* LXV, II, 65178; *KJRPb*. XI, ⁵⁵ i, 84. — ³ Sanelo D, fº 19r1 el cita en una *Joya a la Verge* de 1474. — ⁴ Anàlogament també en Jaume I: «que-ns metésssem en celada en la *drecera* on ells devien venir» (*Cròn.*, Ag., 162). I cf. l'acc. totalment abstracta 'acció de dirigir, fer moure o

obrar així o així': «yo puc fer ardidament la batalla per ella, e retre morts o vençuts, ab la voluntat de Déu, e ab la sua *drecera* aquells qui falsament la han encolpada», Desclot, § 17 (ms. despullat per Balari). — ⁵ «Ll. Pons --- de Biniamar --- haja de tornat la casa y barraca *condreta* y cuberta», en l'arrendament d'una casa muntanyenca de la Coma del Prat, de l'any 1710, lleigeixo en un opuscle imprès a Selva el 1963. — ⁶ Passat que sigui per arcaisme que AMAlcover escrivia p. ex. «un filbleg romanista fet i *condret*», *BDLC* VIII, 66. — ⁷ Cita molt suspecta, encara més que pel context («de tots los *indrets* del poble») i que per tractar-se d'una edició no fiable, perquè la forma en *i-* no torna a aparèixer fins al S. XIX. Ni tan sols Belv. ni Lab. (no 1888) no la registren. Lacav., que dona un bon repertori d'exs. dels usos del substantiu *endret*, no hi fa cap referència. *Endret* escrivia encara Verdagner en l'*Atl.*: «l'*endret* hon va nàixer» en l'esborrall de 1867 (si bé ho suprimí en la versió definitiva, v, 20d); en *son endret*, cites velles en Careta, *Barbr.* (s. v. *senassos* i *signo*). Així ho anoto en tot el domini rossellonès, on s'usa com el terme castís per dir 'poble', en lloc de l'afrancesat *vilatge* i de l'antiquat *lloc*: a Saltò, Évòl, Flaçà de Cfl., Saorra, Clairà, Estoer, Conat, Corbera, Montner, Calce, Cornellà Rib., St. Feliu d'Amont, Tellet, St. Marçal, St. Cebrià, Cabestany; només en el Vallespir en el sentit de 'paratge' («Balma-roma és un *endret* que és tót toat», Montferrer, 1959-60).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *dreta*, *dretada*, *dretatge*, *drcte(s)a*, *dretenc*, *dreter*, *drcteria*, *dretista*, *dretura*, *dreturer*, *dreturós*, *dreturament*, *dreturament*, *dreturança*, *dreturat*, *dreturejar*, *dreturerament*, *dretúria*, *dreçar*, *dreça*, *dreçador*, *dreçament*, *dreçatori*, *dreçaheu*, *dreçar*, *adreçar-se*, *dreçar-se*, *adreç*, *adreça*, *adreçador*, *endreçar*, *redreçar*, *redreç*, *redreçador*, *redreçament*, *endreç*, *endreça*, *endreçable*, *endreçador*, *endreçament*, *endreçant*, *desendreçar*, *malendreçar*, *malendreçat*, *malendreç*, *endreçera*, *dreçera*, *endreçúria*, *dreçera* [veg. supra], *adret*, *condret*, *tenir* (o *portar*) en *condret*, en *dret de*, *endret a*, *endret*, *endret de*, *indret*, *dretament*, a *dret-fil*.

Dreta, *dretà*, *dretatge*, V. *dret* A *dretcient*, V. a *gratcient* *Dretea*, *dreter*, *drcteria*, *dretesa*, *dretista*, *dretura*, *dreturança*, *dreturer*, V. *dret*

DRÍADE, pres del ll. *dryas*, -*adis*, i aquest, del gr. *δρυάς*, *δρυάδος* id., derivat de *δρῦς* 'arbre', 'roure'. □ I.º doc.: 1695 (-*da*), Lacav.; 1803, Belv. (-*des*, pl.). Cpt. del mateix mot és *hamadriade*, gr. *ἡμαδρυάς*, format amb *ἄμα* 'juntament'.

Druida [i *druidessa*, 1868, *SLitCosta*], pres del ll. *drúida* id, d'origen gàllic, derivat del nom cèltic del roure (*dru-/daru-/derua-*), germà indoeuropeu d'aquell mot grec: derivació que s'explica per les pràctiques màgiques dels sacerdots gals amb el vesc del roure; *druidic*; *druidisme*.